

képest haladást mutat. Az az öt év, mely a zsolnárok lefordítása óta eltelt, Heltainak nemesak formaérzékét növelte, de magyaros nyelvérzékét is nagyban fejlesztette.

melyekbe befoglalva vannak szép és drágalátos historiák. E könyvek nem fabulák, hanem rakvák a profétáknak mondásával, sőt a mit a több proféták az ő írásokban megírtanak az Úrnak ígéreti, avagy fenyegetései felől, hogy miképpen teljesítette isten: e könyveknek históriáiban nyilván megmutatják. Ez írásnak szentsége felől soha senki nem kételkedett, még a zsidók sem. Ez írásokat nem csak olvasni, de tudni is kell, a tudókat Isten felmagasztalja, a gyalázókat pedig gyalázatba kergeti. E rendeléstől senki ne térjen el, noha kísértésből Isten az istenteleneknek sokszor kedvez s a főlöket próbára teszi. Erre igen szép példák vannak e könyvekben. (Itt következik a jók és gonoszok közti különbségnek hosszadalmas összehasonlítása.)

DR. BORBÉLY ISTVÁN.

Sz. 71—1910.

Az Egyh. Képv. Tanács körlevele.

1. Az egyházköri t. esperesi hivataloknak.
2. A theologiai intézeti t. bizottságnak.
3. A kollegiumi t. igazgatóságnak.
4. A székelykereszturi gymn. t. igazgatóságának.
5. Az E. Főtanács t. tagjainak.

Tekintettel arra a támadó, gyanúsító hirlapi szerepre, melyet a kereszturköri unitárius lelkéször lapja, az „Unitárius Egyház“ közigazgatási hatóságainkkal és vezetöinkkel szemben maga elé tüzött és gyakorol; tekintettel arra, hogy nevezett egyházi lapban püspökünk, főtanácsunk, jogügyi bizottságunk és főtanácsot alkotó egyházi tanácsosaink és képviselőink oly hangon vannak aposztrófálva, hogy azt szó nélkül hagyni nem lehet, addig is, míg az Egyházi Főtanácsnak alkalma nyilhatnék azzal foglalkozni, az Egyházi Képvisező Tanács kötelességének ismeri a támadást és gyanúsítást megfelelő visszautasításban részesíteni. Minthogy pedig ezt tennie hirlapi uton, hatósági tekintélyével nem egyeztethető össze: ezen az uton teszi meg nyilatkozatát, felhiva egyházköri esperes fiait, intézkedjenek az iránt, hogy az felolvastassék mindenik egyházközség közgyűlésében és terjesztessék a legközelebbi egyházköri közgyűlés elé.

Kelves hitrokonaink, szeretett atyánkfiai!

Mióta szeretett egyházunkban a nélkülözést és létért való küzdelmet, úgy szellemi, mint anyagi téren, az alkotás, előrehaladás és térfoglalásra való átmenet váltotta fel s a szorongató külső nyomás alól az egymásra utalt, összetartó erők szabadabb mozgáshoz jutottak: a hagyományos unitárius szellem, mely az összetartásban, egymás megbecsülésében és támogatásában mint értékes talizmán szállott reánk őseinktől örökségül, mintha veszíteni kezdett volna varázserőjéből.

Mintha az előhaladásban versenyre kapott vágyódások, az egyház terén is szabadabb mozgást élvező érvényesülési törekvések, centrifugális irányban távolítanának minket egymástól s az így képződő ürt elhidegülés, bizalmatlanság töltene be, a minék egymásra terülő rétegein a szeretetlenség zúzmói, sőt már-már a gyűlölködés tövisei eresztenének gyökeret, a növényvilág eme számkivetett elfajzásai ott a tenyészet végső határain, a hol a melegség sugarai nem találhatnak visszaverődésre . . . Mintha a társadalmi és politikai életben már semmi kiméletet nem ismerő surlódások, villongások, a minden tekintélyt leromboló durva támadások és mohón élvezett s továbbított gyanúsítások légkörének fertőzése, áttörve az egyház határain eddig fennállott vesztegzárt, már itt is lerakni kezdené vészthozó bacillusait.

E komor gondolatok és elszomorító megfigyelések elnyomhatatlanul törnek elő unitárius egyházi életünk utóbbi éveinek mind szenvedélyesebben nyilvánuló mozgalmainak hatása alatt.

A hamis jelszavaknak kezdetben talán játszani, de hovatovább mind komolyabb alakban nyilvánuló, meggondolatlan, veszedelmes becsempészése itt is teremni kezdi fanyar gyümölcseit. A *központ és vidék* olyatén szembeállítás a pl., mintha itt elnyomás- és elnyomatásról lehetne beszélni, mintha nem ugyanolyan egyház-szeretet, gondos körültekintés, önzetlen munkásság és áldozatkészség lelkesítené beun és a periférián az egyház nagyobb vagy kisebb hatáskörű munkásait, mintha az egyik részen a kijátszás, másikon az örállás szerepe volna hivatása legjobb erőinknek, mintha kormányzásra hivatott vezetőink és testületeink belátása, bölcsesége, köteles gondoskodása, nem az egyház összességére, hanem csak érdekkörökre irányulna s emélfogva az egyház talizmánának letéteményét érdemtelenül bitorolnák és anathémánál egyébre már nem számíthatnak: mindezek a feltevések

egyházi közéletünkben oly veszedelmes, munkakedvet bénító és lelki odaadást leromboló hatást eredményezhetnek, a minek pótlására és kiegyenlítésére a mi kicsiny seregünk nem rendelkezik megfelelő erőfölősleggel.

Azért, anélkül, hogy a tárgyilagos bírálat jogosultságát, az egyéni vélemény szabadságát és a sajtó elfajulástól ment nemes hivatását távolról is érinteni vagy korlátozni akarnók, nemcsak személyi, hanem főként legbecsesebb erkölcsi érdekeink motivumából, sajnálatunkat és megütközésünket kell nyilvánítanunk azon ismételt, de legközelebről hatványozott mértékre emelt indokolatlan támadásokkal szemben, melyek a székelyszereszturi unitárius lelkész köréje alatt megjelenő „Unitárius Egyház“ hasábjain és „Keresem az igazságot“ című mellékletében, egyházkormányzatunk ellen napvilágot láttak, tiszteletlen hagon és kiméretlen kézzel érintvén, országos közbecsülést élvező főpásztorunk személyét, azét a kinaagasló főpapét, a ki magán és egyházi életében, irodalmi és szónoki tevékenységében, kormányzási sikereiben annyi hasznos szolgálatot tett s egyéniségével, minden körben annyi rokonszenvet és bizalmat ébresztett egyháza iránt, hogy őt a püspöki széken minden következő nemzedék elé példányképpül állíthatjuk s fogja is állítani az elfogulatlan egyháztörténelem.

Sajnos, hogy ily tiszteletlen, bántó hangnak, éppen egyházunk köréből kellett a nyilvánosság előtt elhangzani. S bár ez még a mi körünkön kívül is visszatetszéssel, elítéléssel találkozik, mi azt hallgatásunkkal, a ma élő unitárius nemzedék rovására írni, még sem engedhetjük, s azért, mint elszomorító megtévelyedést öntudatos kötelességérzettel visszautasítjuk.

Vissza kell utasítanunk továbbá egyházi főhatóságaink hivatalos ténykedésének s szabályszerű és végérvényes határozatainak olyatén megbélyegzését, mintha ezekben nem a köz, hanem a személyes érdekek szolgálata, a jog és igazság elnyomására, az egyház megkárosítására való törekvés, vagy annak elnézése nyilvánulna meg.

Ha ilyesmi Egyházi Képviselő és Főtanácsunk kormányzó működésében föltételezhető volna, ez az egyházi ügyek szolgálatában és vezetésében olyan erkölcsi dekádenciát jelentene, a milyenről egyháztörténetünkben példát nem ismerünk s a minek megállapítása el kellene söpörje minden vezető emberünket méltatlanul elfoglalt helyéről. De magunkról ilyen lesújtó bizonyítvány kiállítására a támadókat hivatottaknak és illetékeseknek el nem ismerhetjük s

eljárásukat a legenyhébb itélettel, a legnagyobb fokú meggondolatlan-ságnak kell minősíteniünk.

Éppen ilyen jogügyi bizottságunk meggyanusítása egy még ezután végzendő funkciójával szemben.

A mi szakbizottságaink díjtalanul, az egyház ügyei iránti szeretetből működnek s a rendelkezésünkre álló szakértőkből vannak összeállítva. S azon előnyös helyzetben érezhetjük magunkat, hogy éppen jogügyi bizottságunkat sikerült úgy megalakítani, hogy az ország bármely más hasonló testületével megbirja az összehasonlítást s egyházunk nagyfontosságú érdekeiben elévülhetetlen érdemeket szerzett. Szakképzettséggel, jogi lelkiismerettel és egyházunk szeretetével mindenestre oly mértékben felruházott egyének alkotják e bizottságot, hogy az őik gyermekes, könnyelmű lekicsinylése nekik semmit se árthat, reánk az egyházra nézve azonban azzal a veszéllyel jár, hogy a tiszteletérzést és bizalmat a kevésbbé önálló gondolkozású emberek körében megingathatja. Ebből pedig idővel olyan erkölcsi veszteség származhatik, a mit a támadók egyáltalában nem látszanak mérlegelni, különben óvakodniok kellene a rombolás gyönyörétől.

Tanácskozásaink és tárgyalásaink vezetésében tetsző és nem tetsző mozzanatokot tárgyal a bíráló s mindezt oly gonosz célzattal, hogy eddigelé kifogástalanul bevált kettős elnökségünk közé éket ütven, oda is a meghasonlás átkos szellemét beplántálja. — S tovább menve egyenlő jogosultságú egyházi tanácsosainkat és képviselőinket két ellenséges táborra osztja s a kik az övétől eltérő véleményen voltak, befolyásolt uszályhordozóknak bélyegzi, a kik az egyház minden részéből a gonoszság védelmére összegyűjtve, 79-en hamis taktikai vezetéssel buktatták meg a 14 puritán harczoló igazát.

De hát mégis: ki ruházta fel akkora jogosultsággal és ily megdöbbenő bátorsággal az igazság állítólagos keresőjét, hogy az egyház tiszteletreméltó képviselőit, vele legalább is egyenrangú hit-rokonainkat ilyen tömegesen és kegyetlenül nyaktilózza. Egy kis önmérséklet és szerénység talán többet használna a kisebbségnek is, az ügynek is, mert Ilyés próféta tüzes szekereéről éppen nem illik sárral dobálózni.

S ha mindezek az érdes hangok legalább in camera caritatis hangzanának el, bár akkor is fájna az egymásratorés szomorú látványa, melyet az unitarius szellem eddig nem ismert, legalább kifelé

megóvhatnók az egyenetlenség árnyától egyházunkat; de hogy orbi et urbi sajtó útján harsonázzuk egymás gyalázását, vezetőink és főhatóságaink meggyanusítását és ellenségeink kárörömének prédájává tegyük hagyományos összetartásunk összcomlását: e tüzessóvával való veszélyes játékot tovább hallgatagon nem nézhetjük s minthogy az az időpont és alkalom még távol van, a mikor és a hol tiszteletreméltó főpásztorunk és egyházi főhatóságunk a bántalmakat megfelelő módon elhárithassa: Egyházi Képviselő-Tanácsunk, felelőssége érzetében és azok nevében kötelezve érzi magát, hogy az egyház zajongó gyermekei elé a *quo-usque* atyai komoly intelmével lépjen s véleményét a történelekről ezen az úton, a mely előtte nyitva áll, körlevél alakjában közölje, az alaptalan támadásokat és méltatlan gyanúsításokat visszaútasítsa, intézményeink és hatóságaink intact reputációját védelmezze és védelemben ajánlja s hitrokonainkat arra kérje, hogy az atyafiságos szeretet és bizalom melegét keblükből kialudni ne engedjék s a hagyományos összetartásban, egymás megbecsülésében és a felsőbbtség köteles tiszteletében magukat felkapott jelszavak által megtántorítottani ne engedjék, mert ha botránkozásnak lenni kellett is, mesterünk intelve szerint: jaj a botránkoztatónak!

Atyafiságos szeretettel: A magyarországi Unitarius Egyház Képviselő-Tanácsának Kolozsvárt, 1910. évi januárius hó 15.-ik napján tartott üléséből.

Br. Petricherich Horváth Kálmán,
egyházi főgondnok, elnök.

Végh Mihály,
titkár.

G y ö n g y m o n d a t o k.

(Újkori írótól.)

K o r m á n y z a t.

A kormányzatban despotismust alapítani akarni annyi, mint kötözött károkkal és lábakkal járni akarni; ez az egész világ talá-
lékonyságának sem sikerülhet. *Labouleye Eduard.*

A zsarnok kormány végtelen polip, mely csápjait mindenüvé
elnyújtja, mindent magához ragad, mindent elfoglal és mindent meg-
fojt. *Labouleye Eduard.*

Az alattvalók bizalma a kormányzat valódi életelve s ekkor
az magát fentarthatja évszázadokig is. *Gentz.*

A kormányzat mestersége abban áll, hogy minél több pénz
legyen felvéve az állampolgárok nagy részétől, mely egy más rész-
nek adassék. *Voltaire.*

Akarod-e, hogy a népek megszünjenek forradalmárok lenni?
Lépjél fel bátran az újítás terére, hagyd fel nyíltan mindenkorra
azzal a végzetes tannal, mely a kormányérdekeket a társadalométól
elkülöníti. *Girardin Emil.*

A szabad kormányzatnak kettőre van szüksége: az ország
erélyes avatkozására a közteendőkbé s azok ellenőrzésébe. *Guizot.*

A képviseleti kormányzás szervezett igazság, élő értelem, fegy-
verzett erkölesiség. *Royer—Collard.*

Bámulatos, mily könnyen kormányozhatják kevesen a nagy-
számu népet. Ennek oka nem a kormányerő, mert a nép mindig
legerősebb, hanem a közvélemény. *Hume.*

Régi monarchiák és egy új köztársasági kormány között harag
szokott uralkodni. *I. Napoleon.*

A legtöbb kormány akkor, mikor a közvélemény fellépik a
régii visszaélésekkel szemben, nem azon igyekszik, hogy annak úji-
tással eleget téve, az ellenszegülést megelőzze, hanem oda gondol,
hogy azzal szembe magát megszilárdítsa, megszilárdítva a vissza-
éléseket. *Constant Beniám.*